

Bu Sayının Hakem Listesi (List of Reviewers for Vol. 4 No. 1)

The Editor wish to thank the following reviewers for their anonymous evaluations of papers on which decisions were made from 1 June 2014 through 30 November 2014.

Prof. Dr. Nezahat ALTUNTAŞ (*Karadeniz Teknik Üniversitesi*)

Prof. Dr. Aylin Görgün BARAN (*Hacettepe Üniversitesi*)

Prof. Dr. Berkan DEMİRAL (*Trakya Üniversitesi*)

Prof. Dr. Ali ERKUL (*Cumhuriyet Üniversitesi*)

Prof. Dr. Mete YILDIZ (*Hacettepe Üniversitesi*)

Doç. Dr. Veysel AYHAN (*Abant İzzet Baysal Üniversitesi*)

Doç. Dr. Nalan Pehlivan DEMİRAL (*Trakya Üniversitesi*)

Doç. Dr. Bülent EVRE (*Yakın Doğu Üniversitesi*)

Doç. Dr. M. Kemal ÖKTEM (*Hacettepe Üniversitesi*)

Doç. Dr. Özgür ÖNDER (*Dumlupınar Üniversitesi*)

Doç. Dr. Nizam ÖNEN (*Mustafa Kemal Üniversitesi*)

Doç. Dr. Nafiz TOK (*Niğde Üniversitesi*)

Doç. Dr. Menaf TURAN (*Yüzüncü Yıl Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. Sertan AKBABA (*Ahi Evran Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. Mehmet AKINCI (*Aksaray Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. Görkem BİRİNCİ (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. Yavuz CANKARA (*Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. Zuhale GÜLER (*Abant İzzet Baysal Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. A. Burak KAHRAMAN (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)

Yrd. Doç. Dr. Uğur SADIOĞLU (*Hacettepe Üniversitesi*)

İÇİNDEKİLER (CONTENTS)

Sayfa
Page

Kerim Bilgin'in Ardından.....	1
Siyasalın Gündelik Kuruluşu <i>Funda ÇOBAN</i>	5
Demokrasinin Dönüşümü, Mobil Demokrasi Ve Genç Seçmenlerin Mobil Oy Kullanmaya Karşı Tutumları: Akdeniz Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğrencileriyle Bir Anket Çalışmasının Değerlendirmesi <i>H. Serkan AKILLI</i>	22
Medya Ve Siyasal İletişim: Demokratik Açidan Bir İnceleme <i>Leyla KAHRAMAN</i>	38
Amerika Birleşik Devletleri'nde McCarthy Dönemi ve Dış Politika Üzerindeki Etkileri <i>Altuğ GÜNAR</i>	62
Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Kent Taşınmazlarının Toplu Değerlemesine Yönelik Bir Uygulama <i>Uluç ÇAĞATAY, Vahap TECİM</i>	79
Yönetimde Yeni Paradigma Çağında Katılımcı Demokrasi Ve Yerel Yönetimler <i>Mehmet ÖZEL, Feramuz GÜÇLÜ</i>	98
Yerel Politikaların Oluşumu Ve Yerel Hizmet Sunumunda Yönetişim Faktörü Olarak Katılımcılığın Ve Hesap Verebilirliğin Yeri Ve Önemi <i>Ahmet UÇAR</i>	119
Bolu İli Ve Mudurnu İlçesinde Yaşayan Gençlerin Dezavantajlılık Halleri (Genel Durumları, Sorunları Ve Umutları) <i>Meral Tokmak</i>	138
Türkiye'de Kırsal Kalkınma Modeli Olarak Köy-Kent Uygulamaları: Bolu Mudurnu İlçesi Taşkesti Örneği <i>Zuhal GÜLER, Derya ÇIRAKOĞLU, Meral TOKMAK</i>	155

ISSN: 2146-782X

ISSN: 2146-782X

KERİM BİLGİN'İN ÖZGEÇMİŞİ (27.06.1984 - 13.06.2012)

Doğum Yeri: Kdz. Ereğli/ZONGULDAK

EĞİTİM DURUMU

2008- Doktora (Bütünleşik Doktora)
Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset ve Sosyal
Bilimler Anabilim Dalı.

2002-2006 Lisans
Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler
Bölümü.

1995-2002 Ortaöğretim
Kdz. Ereğli Özel Yıldırım Lisesi

Kerim BİLGİN, 15.02.2010 tarihinde Nevşehir Üniversitesi İİBF
Kamu Yönetimi Bölümü Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda
Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Doktora tez
aşamasındayken kaybettiğimiz Arş. Gör. Kerim Bilgin'in; *Postyapısalcılık*
kitabı içinde "Baudrillard'ın Dili ya da Kuramın Krizi Üzerine
Düşünceler"(2010); *Tekel Eylemine Kenar Notları* kitabı içinde de "İşçi
Sınıfı Kamusalığı Açısından Tekel Çadırları" (2011) başlıklı çalışmaları ve
Mülkiye Dergisi'nde "Kölelerin Tarih Yapıcılığı: Haiti Devrimi" (2012)
başlıklı makalesi yayımlanmıştır.

*Kerim'in Ardından / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Dergisi 4(2014) 1-4*
*Kerim'in Ardından/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences
4(2014) 1-4*

KERİM'İN ARDINDAN

“Akademik gelenekte armağan şeklinde çıkan yayınlar iki şekilde olmaktadır. Bölümünde, alanında tanınan önemli bir isme duyulan saygıyı göstermek veya vefat eden bir akademisyeni anmak... Ne yazık ki, bu armağan ikinci nedenden kaynaklanmıştır.

Kerim Bilgin'i yaklaşık iki yıl tanıma fırsatımız oldu. Kerim Bilgin'le aynı kadroya atanmıştık. İlk başta yan yana ayrı odalarda, daha sonra aynı odada görev yapmıştık. Bu süreçte; farklı kişiliği, eleştirel bakış açısı, bilgi birikimi, samimiyeti ve daha birçok özelliği güzel bir arkadaşlığın kurulmasını sağladı.

Kerim'in vefatının ardından geride kalan birkaç akademik çalışması, ailesi tarafından fakülte kütüphanesine bağışlanan yüzlerce kitabı, İİBF konferans salonuna isminin verilmesi ve yayınlanan bu armağan adının yaşatılmasını sağlayacaktır.

Yazının başında bu armağanın vefat nedeniyle yayımlandığını belirtmiştik. Ancak, Kerim Bilgin'i tanıyanlar olarak eğer yaşasaydı ilk nedenden dolayı yıllar sonra da benzer bir yayım yapılacağı konusunda hemfikiriz.

Elinizde tuttuğunuz bu çalışma vesilesiyle, Kerim Bilgin'in ailesine ve sevenlerine bir kez daha başsağlığı ve sabır dileklerimizi sunuyoruz.

Saygılarımızla.”

İlhan ARAS & Mert TOPCU

Kerim'in Fakülte'deki Oda Arkadaşları

Uluslararası İlişkiler ve İktisat Bölümü Öğretim Elemanları

....

“Sabahında balık tutardık onunla, Ortaköy'de/
Öğleninde balıkları satardık Eminönü'nde/
Akşamında demlenirdik Beyoğlu'nda/
HER GÜN/

Sonra, BİR GÜN gözlerim uzun ince zayıf bu adamı arar oldu
İSTİKLAL'de;
o belediye çukuruna düştü, ben şişenin dibine...”

Funda ÇOBAN

AÜ SBF Doktoradan Can Dostu

....

“Üzerinden yaklaşık 3 seneye yakın zaman geçmiş. Tarih dün gibi usumun en derinlerine kazınmış durumda ki benim de hayatımın en yoğun ve unutulmaz dönemlerinden birine rastlamakta. Kendisini hatırladığımda dışsal olarak isyan eden ancak görünüşe aldanılmaması gereğinin altını çizen cümleyi bir kez daha düşündüren, insani ve duyarlılıkları üst seviyede bir arkadaşımızdı. Bilimselliğin gereği olan objektif bakış açısına sahip olmanın gereği bunu gerektiği yerde korkusuz ve olanca nezaketle ifade etmek ise ki öyleydi kesinlikle Kerim'in tavrıydı. Akademisyenliği seçmesindeki temel içgüdüsel ise bu işi sevmesi ve yalnızca tutkuyla sevmesi idi. Hümanist bir bakış açısı ile donattığı hayat penceresi, hakka ve hakkaniyete dair olan her şeye açılır elinde bir bilimsel bilgiye, makaleye ya da incelemeye dönüşürdü. Görüşlerini olması gerektiği gibi korkusuzca, mertçe ve açık yüreklilikle, demokratik bir üslupla ve oldukça beyefendi bir şekilde dile getirirdi. Kelimeler duyguların sığınağı ve aynı zamanda sağanağı. Kalem çoğunca yetersiz kalır ussal olanla ifade savaşında. Bu yüzden bu yazı yetersiz kaldığında ki kaçınılmazdır anektodlar bir parça yardımcı olabilir diye düşünüyorum. İtalya'ya doktora tez araştırmam için gittiğim sene idi. Gitmeden önceki şartlar benim için oldukça ağırdı. Uçağa binmeden önceki hafta konulan 25 saatlik gözetmenlik beni epey sıkıştırmıştı. Hamileydim ve kaybedecek zamanım yoktu. Arkadaşlarım, görevlerimi devrettiğim sevgili meslektaşlarım ki kendilerini bilirler bir kez daha kendilerine bu vesileyle teşekkürü bir borç biliyorum beni kırmadılar. Bu konuda oldukça fedakâr davranan kişilerden biri de Kerim Bilgin idi. Hiç tereddütsüz böyle bir durumda bana hayır demesinin ve yardım etmemesinin mümkün olamayacağını ifade etti. 4-5 kadarını onca yüküne rağmen üzerine aldı. Hani derler ya mertlik, fedakârlıkla adı budur işte. Egoantrik insanların ister istemez hayatımızı belli yönleriyle esir aldığı coğrafyalarda Kerim uçurum kenarlarında yetişen ve oldukça nadir bulunan bir çiçek olan mavi asnimden başkası değildi. Ben bir daha ahde vefanın ve arkadaşlığın epistemolojik tanımlarda kalmadığı bir düzlemde zamanında yerime ve görevime ulaşabildim. Kendisine birkaç e-mail attım teşekkür ve de tebrik için. Tezini bitirmişti. Ancak hiçbirine yanıt alamadım. Ya görmedi ya da göremedi görse mutlaka dönerdi çünkü. Maddenin evrenden hiçbir şekilde kaybolmadığı ve başka bir forma geçtiği duyusu ile kendisine buradan bir kez daha teşekkür ediyorum. Yattığın yer cennet olsun, nurlar içinde yat sevgili meslekdaşım, kardeşim.”

Çağrı KAN

Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Elemanı

....

*Kerim'in Ardından / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Dergisi 4(2014) 1-4*
*Kerim'in Ardından/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences
4(2014) 1-4*

“Kerim; zekasıyla, akademik heyecanı ve birikimiyle, cesaretiyle, “insan”lığıyla, sevgisiyle ve kocaman yüreğiyle çok etkilendiğim ve hiç unutamayacağım nadir ve özel insanlardan biri.

Derin düşünceleri, kafasının içinde dönüp dururken ayakları yerden kesilen Kerim’i daldığı dünyadan çağırarak öyle her zaman kolay olmasa da heyecanla düşüncelerini paylaşmasına hiçbir şey engel olamazdı. Kerim’i kaybetmek hem de bu kadar gencecik pırl pırl bir gencimizi kaybetmek her birimizde büyük bir boşluk ve eksiklik bıraktı. Hayatı, çalışmaları, mutlulukları yaşayacağı her şeyiyle yarım kalan Kerim benim için, sahip olduğumuz dört elle sarılmamız gerektiğinin göstergesi oldu. Aynı zamanda hala hatırasının capcanlı bizlerle olması da hayatımıza nasıl da dokunduğunu, bizleri nasıl etkilediğini ve böylece onu tanıyan herkes gibi bizler için de ölümsüzleştiğini ortaya koydu. Hayatımıza, yüreklerimize dokunup geçtiğin için seni tanıdığım için ne kadar mutlu olduğumu anlatamam. Tıpkı seni kaybetmenin tarifsiz acısını anlatamayacağım gibi. Huzur içinde yat Kamu Yönetimi Ailesinin hep genç kalacak yüreği!...”

Leyla KAHRAMAN
Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

....

“Hayatımızda anlamlı olan anlar ve insanlar aslına bakarsanız çok az. Kerim Bilgin konuştuğu kişiyi düşünmeye zorlayan, sorgulayan, insanları kırmayan, birikiminin ağırlığıyla konuşan bir arkadaşımızdı. Keşke Kerim aramızdan ayrıldıktan sonra dünyanın daha iyi bir yer olduğunu söyleyebilseydik. Ancak hala gününbirlik kaygılarımızın içinde durup etrafımıza bakmayı unutuyoruz. Daha çok zaman geçirmemiz gereken insanları görmüyor, daha çok değer vermemiz gereken zamanları geçiştiriyoruz. Eminim ki pek de erken yaşta olgunlaşan düşüncelerin ve çalışmaların başka çalışmalara ışık tutacak, ilham verecek ve kalbimizde olduğu gibi akademide de adın yaşama devam edecek.”

Serkan AKILLI
Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

....

“Hayatın uzun mu yoksa kısa mı olduğunu algılamak yaşarken algılanması en zor durumlardan bir tanesidir. İnsan kendisini akan bir ırmağın içinde ilerleyen insanların geçişini kenarda oturuyormuşçasına seyrettiğini zanneder. Oysa kendisi de o ırmağın içinde akmaktadır ve bir gün onun denize döküldüğü yere ulaşacaktır. Tıpkı diğerleri gibi. Bana ömrümde bu gerçeği hatırlatan en önemli satır başlarından bir tanesi de sevgili Kerim'dir. Sıradışı kişiliği, farklı yapısı, iyi bir akademisyen olmak için yaptığı çabalar ama herşeyden öteye iyi bir insan olması onunla ilgili unutmadığım ve unutmak istemediğim hatıralardır. Bizlere hayatın anlamını hatırlattığın için, ardında benim gibi kendini seven insanlar bıraktığın için çok teşekkürler Kerim. “

Uluç ÇAĞATAY
Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

....

“İyi adamdı...
“ İyi adam” derdiniz sizde tanısaydınız...
Fazla yükü olan, “bilge bir huzursuzluk” hissederdiniz biraz deşince hikâyelerini.
Bir kere oturduk, bir kere dinledik birbirimizi. Zaman yoktu, zaman yokmuş.
“Doğru adamlar benzer bedeller ödüyor” dedi o gün.
O çok genç, çok insan...
Yeri -yurdu olmamalı böyle adamların ve göçebe telaşını yitirmemeli böyle adamlar...
“Yeri -yurdu olmaması gereken kişi, bir yere yerleşmişse, bir yurttan konaklamışsa, hep yanlış bir yer, hep yanlış bir yurt olacaktır bu”.¹
Huzur içinde yat...”

Metin DUYAR
İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Oruç Aruoba, Yürüme.

SİYASALIN GÜNDELİK KURULUŞU

Yrd. Doç. Dr. Funda ÇOBAN
 Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
 incellalena@hotmail.com

ÖZET

Sosyal bilimler, birey ile toplum, fail ile yapı, mikro ile makro yapılar gibi ikiliklerden doğan tartışmalarla doludur. Tartışmalara siyasetbilimi cephesinden bakıldığında yapılar içinde mikro aktörlerin birer özne olarak etkililiklerinin-en azından 1960'lara dek- fazla dikkate alınmadığı görülmektedir. Sorunu irdelemek içinse siyaset anlayışımızı gözden geçirmek; siyasal genel yapıların bağrında koşullanan; ancak mikro düzeyde aktör eylemlilikleriyle şekillendirilen açık uçlu bir süreç olarak düşünmek gerekmektedir.

Bu soruna hitaben siyasal olan makro düzey analizlerin konusu aktörlerin etkileri ile mikro düzeydeki özneler arasında süregiden *agonistik* bir alantutma mücadelesi olarak tanımlanabilir. Alan mücadelesinin tarafları, makro düzey analizlerin inceleme nesnesi yapılarda tezahür eden egemen iktidar ilişkileri (devletler, ekonomik ve politik örgütlenmeler, siyasal partiler vb.) ile mikro düzeyde faaliyet gösteren faillerdir (bireyler, yerel topluluklar ve gruplar gibi). Çatışmanın içeriğini inşa edense, alan kavramının içindeki zaman ve uzam yüklemeleridir. Bu bağlamda, alan mücadelesi olarak siyasal, zamanın ve uzamın sınırlarının çizilmesi, değiştirilmesi ve zaman zaman da muğlaklaştırılması olarak yeniden tariflenebilir.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Siyasal, Zaman, Uzam, Gündelik Yaşam

EVERYDAY CONSTITUTION OF POLITICAL

ABSTRACT

Social sciences are full of methodological debates on dualities such as individual - society, agent - structure, micro- macro. Having considered these debates from the perspective of political science, it is possible to claim that the influences of micro actors have not been taken into account sufficiently in the field – at least until 1960s-. To focus on this, it is important to review our consideration of politics and to regard political field as an open-end process shaped interactively.

Thus, political is an agonistic field of struggle flowing between the acts of the agents who are the subjects of macro-level analysis and the praxis of actors, who are active at the micro level social formation. The parties of the struggle are, on one hand, the dominant power relations, occurring in the structures of macro level analysis (such as states, economic and political organisations, political parties etc.), and the agents who act at the micro level (such as individuals, local communities and groups etc.) on the other. What constitutes the content of a struggle is the modalities of time and space which are embedded in the concept of field. In this context, political as a field of struggle can be re-defined as an attempt to drawing, modifying and making ambiguous the boundaries of time and space.

Keywords: Politics, Political, Time, Space, Everyday Life

GİRİŞ

Toplumsal formasyonun soyutlama düzeyi *yapı* ile bu toplumsal formasyon içinde eyleyen *aktörler* arasındaki ilişkide, hangi birimin belirleyici olduğu, sosyal teoriyi kuşatan önemli tartışmalardan biridir. Bu çerçevede, tartışmanın bir yanında, toplumu (sosyal sistemi) belli bir takım fonksiyonları olan alt-sistemler ve bu alt-sistemler arasındaki ilişkiler bağlamında inceleyen, bu vesileyle *makro* tabir edilen kavramlarla iş gören Durkheimci işlevselci sosyolojinin mirasçısı T. Parsons'un geliştirdiği sistem teorisinin izleyicileri, öte yanında sistem yaklaşımının aktörleri yapı içinde etkisiz failer kılmasını eleştirerek, öznenin toplumsal formasyonun inşasına etkin şekilde katıldığını öne süren, bu anlamda tikel öznelerin toplumsal dünyadaki yapma-etmelerini *mikro* tabir edilen kavramlarla irdeleyen araştırmacılar bulunmaktadır (Layder:2010).Bu tartışma, bir sosyal bilim alanı olarak siyaset bilimi açısından da son derece önemlidir. Zira siyaset bilimi ile sosyolojinin kesiştiği yerde, *yapıya* odaklanan incelemeler, toplumsal çatışma dolayısıyla inşa edilen iktidar mücadelelerinin kavramsal çatısını devlet, ulus, sınıf, ideoloji, kültür gibi makro düzey analizlerin konusu olan soyutlamalara; *faile* odaklanan incelemelerse, bireylerin bu soyutlamaların temel taşı oluşturduğu olgusundan hareketle, söz konusu aktörlerin mevcut soyutlamaları gündelik yaşamın içinde nasıl yeniden şekillendirip inşa ettiklerini araştıran süreçlere ve anlamlandırma mekanizmalarına dikkat çekmektedirler. Bu bağlamda, mikro ve makro analiz düzeylerinin içini dolduran siyasi yapı ile siyasi eylem karşı karşıya getirilmektedir.

İşte bu çalışma, siyaset ile siyasal kavramları arasında bir ayrıştırmaya giderek siyasal alanın inşasında, yeniden üretiminde, ajitasyonunda ve yıpratılmasında makro düzey analizlere konu olan ideoloji, devlet, kültür, kapitalizm gibi soyutlamaların ürettiği genel yapılara karşılık mikro düzey aktörlerin -diğer bir ifadeyle "sıradan insanların" ve örgütsüz yerel toplulukların- gündelik yaşam pratikleri çerçevesinde politik anlamlar üreten faaliyetlerde buldukları tespitinden hareketle "siyasal alanın her iki düzeyden gelen tazyiklerle her gün yeniden inşa edildiği" savını irdelemektedir. Bu bağlamda savı temellendirecek argümanlar siyasal alanın bir alan tutma mücadelesi olduğu yönündeki iddiayla çerçevelenmektedir. Bu sav, sıradan insanların gündelik yaşam içindeki "olağan" pratiklerinin politik eylemliliğini sahne önüne getirerek çoğulcu siyasi katılıma ilişkin zımni bir kabulü imlemesi bağlamında daha demokratik bir toplumsal yapıya dair olanakları açmak adına bir dayanak olması itibarıyla de kendine özgü pratik-toplumsal bir değer taşımaktadır. Zira siyasal kavramının zaman ve uzam yüklemeleriyle okunması paralelinde siyasal alandaki mücadelelerde etkili birer fail olarak düşünülmemiş olan özneleri ya da egemen iktidar ilişkilerinin tesis ettiği pratik ve söylemsel düzeneklerde ötekileştirilmiş,

F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
 4(2014) 5-21
F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
 5-21

susturulmuş ya da görmezden gelinmiş faileri sahne önüne çağırarak, siyasal alana katılım meselesine daha geniş bir çerçeveden bakmaya imkân tanımaktadır.

Çalışma, bu çerçevede iki temel tartışma yürütmektedir. Bunlardan ilki, siyaset ile siyasal olan arasındaki ayrışmayı, ikincisi ise siyasalın zaman ve uzam yüklemeleri esasında okunmasını kapsamaktadır. Söz konusu tartışmalar çalışmanın ilk ayağında siyaset-siyasal kavramları arasındaki ayrıma, ikinci ayağında nesnel zaman ve uzam kavramlarına karşılık öznel zaman ve zaman kavramları arasındaki ilişkiye, üçüncü ayağında ise “siyasalın alan tutmaya yönelik bir mücadele süreci olduğu” iddiasının örnekleriyle irdelenmesine dayanmaktadır. Nihai anlamda bu tartışmaların gündelik yaşam pratiklerinden türeyen politik anlamlı eylem biçimlerini sınıflandırmada kavramsal ölçütler koyarak, siyasal katılımı ilgili analiz olanaklarını zenginleştirmeye hizmet etmesi umulmaktadır.

1. BİR ALAN MÜCADELESİ OLARAK SİYASETİN ONTOLOJİK¹ GÖRÜNGÜSÜ: SİYASAL

Siyaset kökenleri itibarıyla, Antik Yunanlıların kendilerine has siyasal topluluklarının adı olan *polis*'e dek uzanan bir toplumsal pratiğin adıdır. Bu bağlamda Antik Yunan'da siyaset, *Ortak İyi*'nin etrafında kümelenmiş siyasal bir hayvan olarak insanın, “mutlu ve soylu” bir yaşam tesis etmek için müşterek yaşama (kamusal yaşama) katılımı kurduğu varoluşsal etkinliklerinin tikel ve tümel bileşkesidir. Bu bakımdan siyasal yaşam/topluluk, Aristoteles'in *Politika*'da bildirdiği üzere (Aristoteles:1990), yurttaşların kendilerini gerçekleştirmeleri olarak, özgürlüğün vücuda geldiği koşuldur. Dolayısıyla Antik Yunan deneyiminde, gündelik yaşamdan kopuk idare ve yönetim etkinliklerinin toplamı değil, bizatihi gündeliğin içine işlemiş varoluşsal bir pratik olarak düşünülmektedir.

Ne var ki siyasete ilişkin bu anlayış -Erken Orta Çağ dünyasının halk kültüründen beslenen canlı politik yaşamı paranteze alınarak söylenirse²-

¹Siyasetbilimi literatürü dahilinde ontoloji sözcüğü, siyasal edimi süreçsel, devingen ve büyük ölçüde çatışmacı nitelikleriyle yorumlayan bir siyaset felsefesi yaklaşımı dahilinde kullanılmaktadır. Bu bağlamda siyasal ontoloji denildiğinde, siyasetin özünden ziyade siyasal süreci teşkil eden çatışmalar, uzlaşmalar, bağlaşımlar ve ayrışmalar kendilerine özgü devingenlikleriyle edimsel ve potansiyel olanakları dahilinde irdelenmektedir. C. Schmitt, M. Foucault, G. Agamben, S. Zizek, G. Deleuze siyasal sorunu ontolojik perspektiften gören isimlerdendir. Siyasal ontoloji hakkında daha detaylı bilgi için bakınız: (Abbott, 2012:23-36).

²Antik Çağ'ın politik dünyasından Geç Orta Çağ'a kadar ilerleyen süreçte, halk kültürünün damga vurduğu ve devletten bağımsız özgün bir siyasal alanın yoğun olarak bulunduğu bir siyasal arenadan bahsetmek mümkündür (Örneğin pazar yerleri, karnaval dönemleri, binyılcı ayaklanmalar vb. gündelik yaşam ile siyasetin keştiği kayde değer araştırma alanlarıdır). Nitekim N. Elias'ın belirttiği gibi, “tarihsel gerçeklik içerisinde bu iki süreç dizisi –bir

yavaş yavaş yitirilmiştir. Bu yitimin toplumsal pratikteki karşılığının literatürdeki ilk bilinçdışı emareleri, “önceleri Seneca’da görülen, sonraları ise Thomas Aquinas aracılığıyla standartlaşan ‘insan doğası gereği siyasal, yani toplumsaldır’” (Arendt, 2009:40) ifadesinde izlenebilmektedir. Nitekim ifade, o dönemden sonra Antiklerin dünyası ile modern düşünce arasında açılacak olan yarığın siyaset felsefesindeki karşılığı olarak bir toplumsal dönüşüm sürecinin düşünsel hattını işaretlemektedir. Bu bağlamda T. Aquinas’ın Aristoteles’e ait siyasal hayvan (*zoon politikon*) terimini siyasal ve toplumsal hayvan olarak kullanması, Thomas’ın çağından itibaren siyasetin, “yüz yüze ilişkilerin şekillediği söz/eylem alanından” yavaş yavaş koparak, devlete veya egemen iktidara ait ilişkiler, eylemler biçimini gösterdiğini imlemektedir (Ağaoğulları ve Köker, 2005:236). Durumu örnekler şekilde Oxford İngilizce Sözlüğü’nün 1387 yılındaki versiyonunda *politika* sözcüğü “teşkilatlanmış ve müessese haline gelmiş bir hükümet veya idare sistem veya biçimi”, 1390 yılındaki basımında da “teşkilatlanmış bir devlet” olarak geçmektedir (Neocleous, 2006: 18). Aristoteles’in 1598 tarihli ilk İngilizce çevirisinde *politiea*’nın³ karşılığı olarak *policy* sözcüğü, “bir şehirdeki diğer müesseseler gibi fakat onlardan daha büyük ve egemen otoriteye sahip olan düzeni ve düzen belirleme erkini” ifade edecek şekilde tercüme edilmiştir. Geç Orta Çağ itibariyle şehirlerin büyümesi, burjuva sınıfının ortaya çıkışı ve modern devletlerin tarih sahnesine gelmesiyle daha da büyüyen ve karmaşıklaşan toplumsal yapı içinde siyaset, hâkim siyasal iktidarın yönetme (*governing*) ve idare etme (*administration*) prosedür ve tekniklerini (Foucault, 2011:234)⁴ karşılayan bir etkinlik biçimi olarak düşünülür olmuştur. Bu anlamda, yurttaşların eşit ve özgür katılımıyla inşa edilen bir varoluş alanının adı olarak eski anlamıyla siyaset ile parti, parlamento, hükümet gibi modern siyasal iktidar aygıtlarının insanları idare etme, sınıflama, düzenleme ve disipline etme etkinliklerinin uzmanlaşmış alanını gösteren modern anlamlı siyaset arasında derin bir farklılık oluşmuştur. Bugün gündelik hayatta insanların siyaseti bir uzmanlık alanı olarak görmesinin nedeni, sözü edilen farkın siyasetin modern anlamı lehinde siyasetin eski anlamını massetmiş olmasıdır (Arendt: 2009; Habermas: 2009).

egemenlik birimi içerisindeki tabakaların ağırlıklarının dağılımı ve değişimi ile değişik egemenlik birimlerinin gerilim sistemi içindeki ağırlık kaymaları- durmaksızın birbiriyle iç içe, etki etmektedirler” (Elias, 2009:223). Ancak buradaki amaç siyaset ile siyasal olan arasındaki ayrışmaya dair hattı çizmede ana dönüm noktalarını işaretleyebilmek olduğundan, farklı tarihsel süreçler ve tabakalar arasındaki geçişlilikler paranteze alınmıştır.

³ *Politeia*, oligarşi ile demokrasinin karışımından oluşan yasalı siyasal yönetim anlamına gelir.

⁴ M. Foucault’ya ait bu kavram, iktidar ilişkilerinin mantığı (mentality) ile bu iktidar ilişkilerinin pratiğe dökülmesinde uygulanan yöntemleri (özneleştirme süreçleri), diğer bir ifadeyle “hakikat oyunlarıyla ilişki içinde farklı öznellikler olarak kurulmasının tarihsel olarak inşa edilmesini” imler.

F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
 4(2014) 5-21
F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
 5-21

Ne var ki, siyasete yalnızca bu iki anlayış etrafında bakılması sorunlar yaratmaktadır. Nitekim Habermas ve Arendt'te izleri sürülebilecek bu bakış açılarından ilki, Antik Yunan'dan aldığı esinle modern dönemi bir bozulma olarak teşhis ederek siyaseti uzlaşım, iletişimsel nitelikleriyle normatifleştirmektedir (Timur: 2008). İkinci bakış açısı ise, yönetsel ve idari mekanizmalara fazla vurgu yaparak, siyasal süreç içinde bireylerin potansiyel ve aktif etkileri olabileceği/olduğu olgusunu iyi ihtimalle göz ardı etmektedir.

Durumu müteakiben, Machiavelli'den Hobbes'a, Marx'tan Foucault'ya dek uzanan geniş bir siyaset bilimi literatürünün yaslandığı temel olgulardan “siyasi çatışmayı” sahne önüne çağırarak, sorunu aşmak için faydalı olabilir. Zira siyasetin modern anlamı zihinlerdeki siyaset algısını ne kadar teknikleştirmiş olursa olsun, Habermasçı bir kavram olarak “kültürün, sembollerin, anlamın, kişiliğin sahnesi yaşam dünyası” içinde insanlar, çeşitli çıkar, beklenti ve/veya umutlarla kendi yaşam olanaklarını genişletmeye çalıştıkları oranda, siyasi iktidar aygıtlarının yaptığı idari, hukuki ve kültürel düzenlemelere açık ya da üstü kapalı biçimlerde müdahalelerde bulunarak çatışmayı çağırılmaktadır. Bu doğrultuda, sıradan insanlar bir yandan siyasetin aktif öznesi haline gelmekte, bir yandan da eski anlamıyla siyasete olan bağlılık, kendine modern bir çehre edinerek gündelik yaşam deneyimlerinin çatışmacı açımlarında edimselleşmektedir.

Şu halde siyaset ne yalnızca uzlaşmacı nitelikleriyle tanımlanmış ve katılım şansı olanların seslerini duyurabildikleri bir müzakere süreci, ne de yalnızca bir grup “profesyonelin” elinde şekillenen idari ve hukuki edimler bütünü olarak düşünülmelidir. Tam aksine, bir çatışma süreci olarak gündelik hayatta deneyimlenen, kurulan bir *Oluş/Yapılaşma* şeklinde ele alınmalıdır. Burada Giddens'in toplumsal formasyonun kuruluş bağlamını gündelik yaşam içindeki aktör *eylemlilikleri* ile bunlara etkide bulunan *yapı* arasındaki etkileşim nazarında okuması gibi (Giddens: 2005), siyasetin kurumsallaşması da siyasal iktidarı uygulayan birimlerle –hükümet, parti, egemen gibi- tikel aktörler arasındaki ilişki biçimlerinin karşı karşıya gelmesi sürecinde meydana gelir. Bu süreçte hâkim siyasal *yapının* ekonomik, politik ve ideolojik düzenlemeleri aktörlerin eylemlerine form verirken, toplumsal yapı içindeki aktörler hâkim siyasal *yapının* niteliklerine *eylemleriyle* etkide bulunurlar.

Bu çerçeveden analitik bir kategorizasyonla siyaset, makro ölçekli analizlere konu olan aktörlerin etkililikleri ile mikro ölçekli analizlerin konusu aktörlerin edimlerinin “zaman ve mekânda genişleyerek kalıplaşmasıyla” (Giddens:2005) oluşan genel bir yapıdır. Ancak bu genel yapı, aktörler arasındaki çatışma nedeniyle sürekli dönüşüme tabidir. Basit bir örnekle açıklanırsa makro düzeyin aktörü sayılan devlet, mikro düzeyin faili sayılan bireyin yaşam alanına ilişkin bir takım tasarımlar yapar –örneğin

bir derenin üzerine hidro-elektrik santral yapım projesi-. Tasarımlar, somut sonuçlarıyla birlikte –örneğin dere kenarında piknik yapma olanaklarının kalkması ve/veya sınırlandırılması- yaşam biçimlerinin düzenlenmesini karşılar. Buna cevaben özneler de devlet düzenlemesine karşı çıkabilirler –örneğin santralin yapımına muhalif, çeşitli direniş biçimleri geliştirirler-.Burada, devletin mikro yaşam alanlarına müdahalesi - ya da tam tersi - her iki düzeyi de belirler, dönüştürür ve yeniden üretir -örneğin direnişin sonunda devlet, hidroelektrik santrali yapım projesini geri çekebilir-.Bu noktada, formların durağan olmayan yapılarına ve sınırların olumsuzluğuna, şeylerin ontolojik, doğal ya da normatif açılardan olduklarından başka şeyler de olabileceklerine ilişkin olasılığa ilişkin bir ilke olan *negatıfsellikle*(Coole, 2000:231) kuşatılmış toplumsal devrim, “yapısal bir gösterenin olması için imkânsızlığı koşuluyla ortaya çıkan boş gösteren” (Laclau, 1996:37) misali, kendini hep bitimsiz bir geleceğe erteler. Makro ve mikro düzeydeki aktörlerin yapma-etmelerinin bu bitimsiz *negatıf sel mücadele*, bu noktada *siyasal* olanı gündelik olarak inşa eder. Zira iş yaşamına ilişkin uygulamalardan, kentsel yaşam alanı tasarımlarına, sağlık, eğitim ve sanat alanlarına ilişkin düzenlemelerden geleceğe yönelik planlara dek geniş bir spektrumda faaliyet gösteren egemen iktidar yapılarına karşılık mikro düzey aktörler, daha fazla katılım, diğer bir ifadeyle daha fazla *alan* talebiyle, öteki düzeyden gelen tazyike cevap vermeye ve hatta bazen burası “saldırmasa” bile onu kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmeye çalışırlar. Böylece, *eylem* ile *yapı* arasındaki *alan mücadelesinin* birbirini inşa eden ve dönüştüren görünüşleri, siyasetin alt metnini devingenlikle açık uçlu kılar. Burada, siyasal olanın ilkesi çatışmayla, ekseni ise alan tutma mücadelesi ile karakterize olmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu çatışma, tarafların birbirlerini mutlak surette reddettiği bir dost-düşman karşıtlığı değil, “çatışmanın rasyonel bir çözümü olmadığını kabul edilmesiyle birlikte, karşılıklı olarak muhaliflerin meşruiyetinin tanındığı bir biz-onlar ilişkisidir” (Mouffe, 2010: 28). C. Mouffe’nin terimleriyle, bu ilişki *antagonistik* değil, *agonistik*dir. Daha açık bir ifadeyle taraflar, ortak bir sembolik mekânı paylaştıklarından aralarındaki uzlaşmazlığı düşmanlığa çevirmezler (Mouffe, 2010: 28).Özellikle demokratik toplumlardaki değişik iktidar ilişkileri kompozisyonları içinde farklı sınıflardan gelen ve farklı çıkarlara sahip yatay ve dikey işbirliklerini, çıkar paylaşımlarını ve geçişlilikleri mümkün kılan da çatışmanın bu *agonistik* özüdür. Öte yandan *alan* da, söz konusu özün ontolojik bağlamını teşkil eder. Zira *alan(field)* tutma mücadelesi, içinde iki kavram barındırır: Zaman ve uzam.⁵Burada *alan*, somut yer anlamı saklı

⁵Türkçe’deki pek çok sözcük gibi uzam da çevirisi itibarıyla netameli değildir. Sözcüğün İngilizce karşılıkları “space ya da “extension”dır. Türkçe’ye yapılan çevirilerde uzam (extension), nesnelerin uzayda kapladığı yeri ifade etmek ya da mekan (location, place) sözcüğünü karşılamak için kullanılmaktadır. Bu çalışmada alıntılanan İngilizce metinlerde geçen sözcük

kalmak koşuluyla düzeyler arasındaki soyut ilişkiler kümesini imlediğinden, politik mücadele pratikleri, mevcut durumlar ve “şeylerin olduğundan başka türlü de olabileceği” yönündeki Aristotelesçi potansiyel olanaklar çerçevesinde zamansallaşır ve uzamsallaşır. Diğer bir ifadeyle *alan*, siyasal yapıdan gelen kemikleşmiş niteliklerin gündelik yaşamın devinimi ile etkileşimini koşullayan ontolojik bir zemin olarak zamansal ve uzamsal nitelik gösterir. Bu bağlamda en derininde siyasal, karşılıklı aktör mücadeleleri bağlamında zamanın ve uzamın sınırlarının çizilmesi, dönüştürülmesi ve zaman zaman muğlaklaştırılması⁶ haline dönüşmektedir. Nitekim siyasal olanı açığa çıkaran, alan çatışmasıysa alanın tutulması demek olan zamana ve uzama hâkimiyet de, mücadelenin ana amacıdır. Öte yandan, siyasal tanımının bu şekilde yapılması buradaki tanım çerçevesinde “salt kavramsal bir ölçüt sunmaktadır; nihai bir tanım olmadığı gibi içeriğe ilişkin bir şey de söylememektedir” (Schmitt, 2006: 47). Ancak yine de, toplumsal yapı dâhilinde karşılıklı etkileşim ve çatışma dinamikleriyle hareket eden aktörlerin soyutlama düzeyinde karşılaştıkları yer olarak zamanın ve uzamın alınması analitik bir incelemeye imkân tanır. Bu doğrultuda, zaman ve uzam “sırasıyla, uygulandıkları alana için olan ve kendi örgütlenmelerini kuran güç ilişkileri çokluğu, bu ilişkileri dönüştüren, güçlendiren, tersine çeviren hareket ve içinde devletsel prosedürlerin billurlaştığı stratejiler bütünü olarak iktidar ilişkilerinin” (Foucault, 2010: 72) pratiğe dökülme biçimlerini okumak bakımından elverişlidir. “Kabalistlerin Ortaçağ’daki tefsirlerinde dünya tarihinin kudretli balina Leviathan ile bir boğa ya da fil olarak tasavvur edilmiş bir o kadar kuvvetli kara hayvanı Behemoth arasında (mekânsal) geçen bir mücadele olarak gösterilmesi (Schmitt, 2009: 83), böylesi bir okumaya ilginç bir örnektir. Mumford da benzer bir şekilde “zamana ve uzama (mekâna) hâkimiyet büyük insan kitlelerinin denetlenebilmesini de beraberinde getirir” (Mumford, 2007: 51) derken, siyasalın kurucu öğelerinin tam kalbine atış yapmaktadır.

ise “space”tir. “Space”in mekan olarak tercümesi, yalnızca somut bir yere işaret etmektedir. Oysa burada referansları verilen metinlerde “space” sözcüğü, soyut, zihinsel bir kategori düzeyini de ifade etmektedir. Çalışmada “internet alanı” da mekansal bir soyutlama olarak ele alınacağından, “space” burada mekan değil, uzam olarak tercüme edilmiştir.

⁶Benzer bir bakış açısı Ulus Baker’in Siyasal Alanın Oluşumu Üzerine Bir Deneme adlı eserinde detaylandırılmamış bir şekilde bulunmaktadır. Baker’e göre, modernitenin şafağına dek siyaset mekanın, din ise zamanın örgütlenmesi olarak belirmiş, 18. yüzyıldan itibaren de bu ikisi arasındaki birlikteliğin temsili olarak şekillenmiştir (Baker, 2005:65). Bu çalışma, bu görüşten iki yönüyle ayrılır. Birincisi analizde, mekan kavramı yerine uzam kavramı tercih edilecek, böylece siyasal olanın alanı bir mekan kavramı ile sabitlenmeyecektir. İkinci olarak yapılan “siyasal olan tanımı”, yukarıdaki tarihsel sınıflamaya kısmen katılmakla birlikte zamana ve uzama ilişkin mücadelelerin biçimlenişini mikro ve makro iktidar mücadeleleri ekseninde analiz etmeye hasredilmiştir. Bu anlamıyla buradaki siyasal tanımı itibarıyla, Baker gibi mekan devlete, zaman ise dine özgülenmemektedir (Baker, 2005: 61-63).

İşte bu noktada, siyasal alan mücadelesinde makro düzey analizlere konu olan genel yapıların zaman ve uzam düzenlemelerine karşılık mikro düzeyde faaliyet gösteren tikel aktörlerin (bireylerin ve yerel toplulukların) zaman ve uzam düzenlemelerinin zihinsel izleğini çizmek, alan savaşının tezahür edişini incelemeyi önce teorik bir hazırlık olarak elzemdir.

2. NESNEL ZAMAN VE UZAMA KARŞILIK ÖZNEL ZAMAN VE UZAM

Zaman ve uzam kavramları, düşünsel mirası Descartes ve Kant'a götürülebilecek içsel birliktelikleri içinde, bir yandan varoluşu anlama (din, felsefe ve sanat), bir yandan da insanlar arası ilişkilerin ekonomik, siyasal ve kültürel düzenini tespit etme aracı (sosyal bilimler) olarak işlev gördükleri ölçüde farklı ilkelerle işleyen okuma düzenlerine tabi tutulmuşlardır. Bu okuma biçimlerinin fikri iskeletini iki başlıkta toplamak mümkündür:

2.1. Öznel Zamana Karşılık Nesnel Zaman: Zamana ilişkin olarak öznel zaman (Kairos) ile nesnel zaman (Kronos) arasındaki ayrışma Antik Yunan'a dek gitmektedir. Buradaki ayrıştırmanın temeli zamanı zihnin bir fonksiyonu olarak görmeye karşılık (öznel zaman), zamanın öznelardan bağımsız, nesnenin kendisinde var olan bir yüklem olduğu anlayışına (nesnel zaman) dayanmaktadır. Bu ayrıştırma, modern çağda Newton fiziği paralelinde nesnel zaman anlayışının öznel zaman anlayışını kuşatmasıyla oldukça silikleşmiştir. Modern dünya adeta nesnel zaman uyarınca inşa edilmiştir. Tasnifin yeniden ortaya çıkması içinse, Kant'ın zamanı bir sezgi içeriği olarak ele almasını, onu nesnel dünyasından yeniden zihne çekmesini beklemek gerekmiştir. Kant'ın bıraktığı yerden öznel zaman fenomenoloji içinde Husserl'de, ontoloji içinde ise Heidegger'de takip edilmiştir.

Köşe taşları belirtilen bu felsefi birikime bakıldığında öznel zaman anlayışının "zamanın ne olduğu" sorunsalından yola çıkarak, onun parçalarının zihinde/bilinçte/sezgide nasıl algılandığı ve nesnel düzenine nasıl tatbik edildiği sorusuna ulaştığı bilinmektedir. Bu bağlamda öznel zaman, Negt ve Kluge'nin kullandığı anlamda, geçmiş ve geleceği şimdide örgütleyen bir *deneyim(Erfahrung) alanına* (Negt ve Kluge, 1993) işaret etmektedir. Bu deneyim alanında, nesnel zamanı işaret eden geçmiş, şimdi ve gelecek üçlüsü birbirini takip eden süresel bölümler değil, öznel tecrübenin zamanı kendine özgü ilkelerle yeniden örgütleyen dışavurumu olarak pratiğe dökülmektedir. Zira fenomenolojinin ve ontolojinin diliyle bilinç, her geçmiş şimdide örgütlemekte, her gelecek olasılığı ise geçmişin şimdide örgütlenmesinin bir sonucu olarak aslında hep devam etmekte olan bir şimdiki âna tekabül etmektedir. Gündelik yaşam pratikleri bu tarz öznel zaman düzenlemeleriyle doludur. Örneğin sıkıcı bir etkinlik sırasında kişi

F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 5-21
F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
5-21

zamanın hiç geçmediği hissine kapılır; o anı hatırladığında ise söz konusu geçmiş zihninde yeniden kurgular ve farklı bir öykü olarak geleceğe tahvil eder. Bu suretle zihin, şimdiki ânda kurgulanan geçmişle birlikte hep farklı bir gelecek olasılığıyla donanır. Böylece bir “anti-müzeymiş gibi işleyen bellek,” (De Certeau:1993) nesnel zamanın mevcut süreyi herkes için eşgüdümlü kılmasına karşılık onu pratiğin kendi içinde çoğullatır ve öznelleştirir.

2.2.Öznel Uzama Karşılık Nesnel Uzam: Öznel uzam ile nesnel uzam ayrışmasının kökenleri, “Newton fiziğinin uzamı nesnelere içinde bulunduğu bir kap olarak görmesine karşılık” (Lefebvre, 1991:94) uzamın içindeki ekonomi-politik ve ideolojik anlamların sosyolojik analizlerle deşifresinde yatmaktadır. Burada Newton fiziğinin bakış açısından uzam, öznelin onun üzerindeki etkilerinden bağımsız “orada” bir mefhum olarak alınırken, tarihsel-sosyolojik araştırmalar bağlamında, “toplumsal olarak üretilen bir ürün” (Lefebvre, 1991: 26) olarak kodlanmaktadır. Bu, hayati bir ayrışmadır. Zira Lefebvre’ye göre, üretim biçiminin koşullandırdığı şartlar altında kent uzamı üç boyutlu bir katmanla halelenmiştir (Lefebvre:1991). Bu katmanlardan ilki *algılanan uzam*dir. Algılanan uzam somut, maddi uzama denk gelir. *Tasarlanan uzam* kişilerin zihinlerinde yer eden ve öyle imiş gibi gördükleri uzamdır. *Yaşanan uzam* ise somut ve tasarlanan uzamların bir karışımı olarak gündelik hayat pratiklerinin içinde deneyimlenen, bir *praxis* alanını işaret eden uzamlar bütünüdür. Birbiri içine geçmiş bu tabakalar, Lefebvre’nin analizinde yine üçlü bir mantıkla şehir uzamının *praxislerinin* uzamsal olarak nasıl düzenlendiğinin araştırılmasında ortaya çıkar. Bu minvalde Lefebvre’nin *uzamın temsilleri* tabir ettiği düzenlemeler şehir planlamacıları, politikacılar, mimarlar gibi şehir uzamının soyut olarak tasarlanmasında rol sahibi olan kişilerin ürettiği uzamsal biçimleri ifade eder. *Temsil uzamları* olarak adlandırdığı biçim, gündelik hayatta uzam “kullanıcılarının” çeşitli sembolik düzeylerde (kültürel, sanatsal ya da geleneksel) ürettikleri uzamsal düzenlemeleri karşılar. Son olarak *uzamsal pratiklerse*, toplumsal üretim dolayısıyla ortaya çıkan, iki düzeyin bu dolayım suretiyle diyalektik bir ilişki içinde çözüldüğü aktüel biçimlere tekabül eder (Lefebvre, 1991: 50). Lefebvre’ye göre uzamsal pratikler temsil uzamlarının ve uzamın temsillerinin kesişme noktasıdır. Buradaki kavramsallaştırma ışığında söylenirse nesnel uzam uzamın temsillerine, öznel uzam temsil uzamlarına denk gelir.

Bu itibarla, nesnel zaman ve uzam kavramsallaştırmalarına karşılık öznel zaman ve uzam kavramsallaştırmaları, zamanın ve uzamın içinde bulunan politik anlamları deşifre etmede birer araç olarak, bir alan savaşı olarak siyasalın gündelik olarak nasıl her gün yeniden inşa edildiği sorusunu yanıtlamaya yardımcı olur.

3. SİYASALIN KURUCU ÖĞELERİ OLARAK ZAMAN VE UZAM

Zamana ve uzama dair öznel ve nesnel anlamdaki zihinsel haritalar, siyasal ontolojinin kurucu yüklemeleri olarak alan tutma mücadelesinin içeriğini teşkil etmektedirler.

Bu içeriği irdelemek adına öncelikle öznel ve nesnel olarak ayrıştırıldığı biçimiyle zaman tasavvuruna bakılacak olursa, bunun siyasal olanla ilişkisi dâhilinde iktidar ilişkilerinin kompozisyonlarıyla bağlantı taşıdığı görülür. Zira nesnel zaman kavrayışı makro düzey zaman düzenlemelerine, öznel zaman kavrayışı ise mikro düzey zaman düzenlemelerine denk gelir. Nitekim nesnel zaman, nesnel uzam ile iç içeliği ile kişilerin sosyal ilişkiler ağı içinde deneyimledikleri zamanı, toplumun tüm katmanları için aynılaştırarak Althusserci kavramlarla ekonomik, siyasal ve ideolojik kertelerin oluşturduğu düzeni standart bir görünüm içine sokmaya çalışır. Zamanın nesnel bir sermaye olarak kullanılışı ise, aynılıklar uzamı yaratmaya gebedir. Örneğin değişim değerininin ekonomi-politik karşılığı olarak para, asıl olarak zamanın niteliğinden sıyrılmış niceliğe dönüştürülmesinin ölçüsü olarak belirir. Paralel şekilde, modern dönemin başlangıcında toplum üzerinde hâkimiyet kurma biçimlerinin farklı şekilleri (zor ve rızanın hegemonik karışımı) zamanı insan aklından bağımsız şekilde, nesnel bir kipi olarak kurmaya adanmış çabalarla doludur. Bu anlamıyla zamanı standardize etmeye yarayan araçların modern devletin şafağında ortaya çıkması tesadüfi olmamıştır. Nitekim saat kulelerinin Ortaçağ gündelik yaşamına girişi 14.yüzyılda gerçekleşmiştir (Hohenberg ve Lees, 1995: 52).⁷ Diğer taraftan her yeni toplumsal düzen umudunun/girişiminin saldırıya geçtiği ilk yerlerden biri, zamanı düzenleyen uygulamalar olmuştur. Örneğin Hristiyanlığın ilk dönemlerinde, kutsal günü cumartesi (sabbath günü) olan Yahudilikle, kutsal günü Pazar olan Hristiyanlık arasında bir çatışma olmamasına rağmen Hristiyanlık sonradan egemenlik alanını kurma noktasında siyasal güç edindikçe, kendi takvimini Yahudilerinkinden ayırmıştır. Seküler tarihte ise Jakoben hükümetin ilk icraatlarından biri, eski takvim düzenini değiştirmek olmuştur (Bu yeni takvimde hafta süresi 10 gün, bir gün 10 saat, bir saat 100 dakika, bir dakika 100 saniye idi.). Benzer şekilde, 1929 ile 1940'ta SSCB'de benimsenen beş ve altı günlük hafta anlayışı, dinlerin 7 günlük haftalarına karşıt olarak

⁷Ne var ki saat kulelerinin devreye girmesinin nesnel zamana uyumu beraberinde getirdiği söylenemez. 14. Yüzyılda çanların uyguladığı saat düzenlemelerine uymayanlara ilişkin çeşitli cezalar getirilmiştir. Ghent'de, 1358 ile 1362 yıllarında çalışma-çanlarına (Werkglocken) uymayanlar cezalandırıldı. 1361'de Commines'te "sabah çanından sonra ortaya çıkanlar 5 Paris solzü ödemekle cezalandırılıyorlardı."Eğer işçiler çanı bir ayaklanmayı duyurmak için kullanırlarsa en ağır cezalara çarptırılıyorlardı (5 Paris poundu).Eğer krala karşı bir ayaklanma söz konusuysa ceza ölümdü (J L Goff, 1980:47).

F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 5-21
F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
5-21

çıkıştır (Zerubavel, 1997: 349-350-352). Örneklerin gösterdiği gibi, siyasal bir topluluk için eski düzenin önemli simgelerinden, dolayısıyla düşman mevzilerinden biri, ona ait zaman düzenlemelerinin dayattığı ve sembolize ettiği yaşayış biçimidir. Bu anlamıyla zamanı toplumun geneli için standardize eden uygulamalar, egemen siyasi iktidara ait temsil biçimlerinin edimselleşmiş görüntüsü olarak ortaya çıkarlar. Kapitalist üretim ilişkilerinin ekonomi-politik incelemesi, diğer bir ifadeyle zamanın metalaştırılmasını inceleyen emek-değer analizi bu yanı sıra, nesnel zamana bağımlı kılınan gündelik yaşamın eleştirisidir de.

Nesnel zaman kavrayışının karşı kutbunda, kökenleri Aristoteles'e giden öznel zaman anlayışı yer alır. Daha ziyade fenomenoloji geleneği içinde tartışılan öznel zamanın siyasal olana bağlandığı yere, mikro düzlemdir.⁸ Temel olarak zamanın geçmiş, şimdi ve geleceğin ardışıklığı olarak düşünüldüğü nesnel zaman anlayışına zıt olarak öznel zaman anlayışı Heideggeryen terimlerle *zamanın ekstazlarını* öznenin fenomenolojik zaman deneyimine bağladığı yerde bahsedilen makro düzey zaman düzenlemelerinden kendini "görece" şekilde sıyrır. Diğer bir ifadeyle "zamansal tek biçimliliğin içeriği, aynı (failler açısından) deneyim içeriğini yansıtmamaktadır" (Flaherty, 1987: 323). Böylesi bir akıl yürütmenin ampirik kanıtları büyük ölçüde gündelik yaşam pratikleri içerisinde yer alır. Örneğin esriklik anında geçmiş, şimdi ve zaman kipliklerinin birbirine karışması, nesnel zamanın dayattığı verili koşullar altında küçük esnetme ve bozularla mevcut sürenin deformasyona uğratılması - bir seminer sırasında sıkıcı konuşmacıyı dinlemek yerine zamanın çabuk geçmesi için karalamalar yapmak gibi - böylesi deneyimlere verilebilecek örneklerdir. Gündelik hayat pratikleri sayıları çoğaltılabilecek bu gibi örneklerle dolu olduğundan burada hayati bir soru gündeme gelmektedir: Bu öznel zaman deneyimlerinin siyasal ile ilişkisinin ne olduğu.

Siyasalın zamanın ve uzamın sınırlarının çizilmesi, değiştirilmesi ve zaman zaman muğlaklaştırılması esasında inşa edilen agonistik bir çatışma süreci olduğu iddiası dikkate alınırsa, makro düzeyin bir elemanı olarak nesnel zaman kavrayışına karşılık mikro düzeyin elemanı olarak öznel zaman kavrayışının bir karşılaşma içinde yer aldığı görülmektedir. Nitekim mikro düzeyde faaliyet gösteren aktörler, gündelik yaşam içinde makro ölçekteki egemenlik yapılarını zamansal olarak deformasyona uğratırlar. Nesnel zamanın ürettiği uzamsal yapıları zamansallaştırırlar. Örneğin sokak

⁸Ortaçağ'da zaman anlayışı, burada bahsedilen öznel ve nesnel zaman anlayışlarının tarihsel hikâyesinde ayrıksı bir yerde durmaktadır. Ortaçağ dünyasının çok biçimli, standardize edilmemiş gündelik hayatı henüz olgun formlarına ermemiş siyasal yapıların düzenleri ile kaynaşır. Bu bağlamda Ortaçağ yaşamının zamanı eskiyle yeniyi, ölmekte olan ile doğmakta olanı bir arada tutar (Bakhtin, 2005: 52). Ortaçağ zamanı geçmişini yaklaştırarak her şeyi geçmişsiz sonsuz bir şimdide resmeder (Sypher, 1976: 37).

sanatları, kamusal alanın herkes için aynıymış gibi görünen eşzamanlılığını sokakta yürüyenler açısından kırarak onu kişinin öznel deneyimine sunarlar. Benzer şekilde müzik ve dans, sahneye geldiği anda pratiğe döküldüğü uzamın içine öznel bir zaman deneyimi enjekte ederek orayı tarihsel ve toplumsal anlamlarla doldurur. Bu gibi pratikler, zihnin geçmişi yeniden yaratımı (bellek), şimdiki hep bir geleceğe *ertelemesi (izler)* ve nihai olarak geleceği bir ânın parıldayışından devşirmesiyle, nesnel zamanın geçmiş, şimdi, gelecek şeklinde bir diziliş olarak tasavvur ettiği tarihi *yapıbozuma* uğratırlar. Mikro düzey aktörlerin yarattığı bu Tarih olmayan tarih, egemen siyasal iktidarın düzenlemelerine karşı bir *özgürlük alanı* yarattığından siyasal bir içerik taşır. Bu anlamıyla zamansallaşan uzam, alanahâkimiyet bağlamında çatışmayı çağırır.

Ne var ki nesnel ve öznel zaman kavrayışlarının makro ve mikro analiz düzeyleri itibariyle bu şekilde karşı karşıya getirilişi yalnızca analitik bir değer taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle, soyutlama düzeyinden *praxisler* dünyasına geçildiğinde bu iki düzey Gramsci'nin deyişiyle *organik bir bütünlük* (Gramsci, 2003:12) içinde yer almaktadır. Bu *organik bütünlük*, Lefebvre'nin *yaşanan uzam* kavramı zamana uyarlanarak söylenirse, "yaşanan zaman" soyutlaması dâhilinde ifade edilebilir. Nasıl ki Lefebvre'ye göre yaşanan uzam, algılanan ve tasarlanan uzamların bir bileşkesini temsil eder, zamansal pratikler de algılanan (nesnel zaman) ve tasarımılanan (öznel zaman) zamanın birlikteliğini gösterir. Toplumsal yaşam, bu nedenle ne sadece nesnel zamanın ne de sadece öznel zamanın düzenlemeleri itibariyle akar. İki düzenlemenin yapıcıları ve uygulayıcıları zamanı, kendi söylemleri uyarınca eğip bükmeğe çalışırlar. Bu nedenle siyasal çatışma devingendir; dolayısıyla gündelik olarak her gün yeniden kurulur.

Siyasalın diğer kurucu ögesi uzamın içinde barındırdığı politik anlamlar ise yukarıdaki analizle paralellik içinde, makro düzeyde işleyen yapıların nesnel uzam düzenlemelerine karşılık mikro düzeydeki öznel uzam düzenlemelerinde yansımaları bulur. Bu bağlamda, meselenin makro ölçüğünde uzam sosyolojileri uzamın nasıl ekonomi-politik, dolayısıyla ideolojik bir araç olduğunu gösterme bağlamında hayli zengindir. Aynı şekilde kentlerin oluşumunun ekonomik ve toplumsal tarihini inceleyen yapıtlar bunu detaylarıyla göstermektedirler (Southall:1998; Mumford:2007; Hohenberg ve Lees:1995; Reader:2007; Weber:2010). Öte yandan sanat tarihi, uzamın tarihin değişik dönemlerinde algılanış biçimini örnekleme bakımından ilginç kırılma noktaları işaretlemektedir. Örneğin "Rönesans resmi, Ortaçağ'ın Gotik resminin mekânını ortadan kaldırmıştır; ressamlar artık çizdikleri insanlar ile objeleri perspektif açısından boş derinliğe tekabül eden bir mekâna yerleştirmemektedirler. İnsanlar ile objeler şimdi artık bir mekânda durmakta ve hareket etmektedirler. Gotik bir resmin mekânına kıyasla bu fiilen yeni bir dünya

F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 5-21
F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
5-21

demektir.” (Schmitt, 2009:110). Bu tarz örnekler “her yeni düzenin bir mekân düzenlemesi olduğu” (Schmitt: 2009:110) yönündeki Schmittyen savı doğrulamaktadır.

Şu halde, uzamın makro ölçekli analizlere konu olan yapılar yanında mikro düzey aktörler tarafından da düzenlenen bir mefhum olduğu sonucuna ulaşılabilir. Nitekim gündelik hayatta *uzam kullanıcılarının* çeşitli sembolik düzeylerde (kültürel, sanatsal ya da geleneksel) ürettiği mikro uzam düzenlemeleri bunu desteklemektedir. “Mimarların çevrelerinde yatay ve dikey çizgiler görmelerine paralel şekilde sokaktaki insanın vizyonunun göz seviyesinde olması” (Whyte, 1980: 26) da söz konusu ayrıma işaret eden iyi bir örnektir. Öte yandan *uzamsal pratikler* “toplumsal üretim dolayısıyla ortaya çıkan, iki düzeyin bu dolayımına suretiyle diyalektik bir ilişki içinde çözüldüğü aktüel biçimlere tekabül etmekle” (Lefebvre, 1991: 50) siyasalın uzam açısından iki düzeyde karşılıklı ve gündelik olarak inşa edildiği yeri imlemektedir. Buna göre *uzamın temsillerini* düzenleyen aktörler kendi nesnel uzam düzenlemelerini yaparken, *temsil uzamlarının* eyleyicileri de bu düzenlemeleri kendi *toplumsal tecrübe ufukları uyarınca* düzenlemeye çalışmaktadırlar. Böylece ikisinin kesişim noktasında, öznel zaman fenomenolojisi kavramıyla birlikte mikro düzey failer gündelik hayat pratikleri dâhilinde *yaşanan bir uzam* yaratmakta, arkalarında *izler* bırakarak, şehri bir deneyim alanına çevirmektedirler (Tiwari, 2010:111). De Certeau'nun ifadesiyle,

“Kent, özne tarafından en güçlü anlamıyla *şürselleştirilir*. Özne kentsel çarkın zorlamalarını bozarak onu kendi kullanımı için yeniden üretmiştir; kentin dış düzenine kendi uzam tüketicisi (ve üreticisi) yasasını zorla kabul ettirmiştir.” (De Certeau vd., 2009:39)

Üst geçit merdivenlerinin akşam üstü birasını içme mekânı, anıtların buluşma yeri, yürüyen merdivenlerin birer oyun alanı olarak kullanılması bu durumu örnekleyen ve şehir içinde sıklıkla karşılaşılan manzaralardır. Ne var ki kamusal alanların her türlü farklı kullanışı siyasal bir anlam ifade etmemektedir. Burada egemen siyasal iktidarın maddi ve/veya soyut hâkimiyet alanına doğrudan ve/veya dolaylı bir tehdit oluşturuyor olmak esastır. Bu bağlamda işgal, barikat, sokak savaşları, spontane toplanmalar, yürüme gibi edimler yoluyla uzamın temsillerinin ürettiği anlamlara meydan okunması siyasal anlamı yoğun etkinlik biçimleridir. Aynı şekilde internet kullanımı, uzama dair kullanıcılar arasında bir eşzamanlılık yaratarak karşıt bir kamusal alan yaratabilmektedir. Bu gibi öznel uzam düzenlemelerinin nesnel uzam düzenlemeleri ile çatışma noktasına geldiği anda da uzam savaşının siyasal anlamı tepe noktasına ulaşmaktadır.

Dolayısıyla siyasal krizlerin nesnel zaman ve uzam düzenlemelerine karşılık öznel zaman ve uzam düzenlemeleri arasındaki *çatışmanın* yoğun olduğu (Wenger, 2004: 86 aktaran Çelebi, 2006:14) ânlarda ve yerlerde

patlak verdiği tespit edilebilir.⁹Örneğin kent sokaklarının politik amaçlarla işgali bariz bir siyasal krize neden olmaktadır. Aynı şekilde seyahat serbestisinin bir uzantısı olarak yürüme siyasal bir edimdir. Ancak girişi yasaklanmış alanda yürüme, şehrin kamusal alanında yürümekten daha yoğun siyasal anlamlar taşır. Benzer biçimde, zamanın öznel düzenlemesi olarak müzik, sokakta yapıldığında idari düzenlemelere tabi olduğundan daha siyasal anlamlar taşır. Başka bir örnekle Ortaçağ karnavalı altın üst, üstün alt olduğu, toplumsal hiyerarşilerin ters-yüz edildiği “başı üzerine oturtulmuş” bir dünya tasarımının geçici de olsa sahnelenmesi (Bakhtin: 2001) bağlamında egemen iktidarın nesnel zamanına alternatif bir meta-zaman düzenlemesi olarak politik anlamlar üreten bir mefhum olagelmıştır.

Bununla birlikte siyasal krizlerin istisna düzenleri de yarattığı bilinir; zira bu kriz dönemlerinde Yasa, olağanüstü hal durumu itibariyle askıya alınır. Ancak istisnanın kendisi zaman içinde yasanın kendisi olur (Schmitt, 2006: 55-58). Buradaki tartışma itibariyle siyasalın zamanın ve uzamın sınırlarının çizilip değiştirilmesi olduğukadar muğlaklaştırılması da olduğu savı, bu zemin üzerinde yükselir. Zira istisnai halin meşruluğu kural haline geldikçe, bu istisnai hal çerçevesinde oluşturulan zaman ve uzam düzenlemeleri statükonun belirsiz olduğu muğlak bir alana dönüşür.

Siyasal olana ilişkin tanımın ve ölçütün buradaki pratik değeri ise, bunların gündelik yaşam pratikleri içinde yer alan tahakküm yapılarına karşı direniş olanaklarını nihai anlamda sahne önüne çağırmasından ileri gelmektedir. Zira daha önce de bahsedildiği üzere yapı ile eylem arasındaki düallitede yapıya öncelik veren analizlerin zenginliği siyasal alanda tikel aktör eylemliliklerini azımsadığı oranda siyasal değişim ve dönüşüm olanaklarını irdelemenin de önünü kesmektedir. Bu bağlamda siyasal olanın bir alan çatışması olarak zaman ve uzam yüklemeleri esasında okunması mücadele sürecindeki aktör karşılıklılığını, devinimi, açık uçluluğu dikkate alması noktasında siyaseti yalnızca belirli bir grubun tekelinde olan karar alma prosedürleri olarak gören anlayışı kesintiye uğratmak açısından önemlidir. Zira özgürlük ve eşitliğe ilişkin evrensel talepler bir sınıfın, zümrenin ya da grubun çoğunluğa rağmen aldıkları kararlarla değil, siyasal katılımın çoğullaştırılması ve buna ilişkin olanaklara değer biçilmesi esasında mümkün olur.

⁹Bu ölçüt, biraz değiştirilerek C. Schmitt'ten alınmıştır. C. Schmitt, siyasal dost ve düşman arasındaki ayrım olarak çatışma dinamiğine bağlarken, böylesi bir ayrımın karakterize olduğu zamanlarda hangi edimin siyasal nitelik taşıdığını tespit etmenin ölçütü olarak söz konusu edimin devletle olan çatışmasının yoğunluğuna işaret eder. Schmittyen sav bu bağlamda çatışmayı “fiziksel öldürme” olasılığını da içeren bir karşılaşma olarak tasavvur eder. Bu çalışmada ise Schmittyen savdaki “sıcak çatışma” olasılığının değil, C. Mouffe'un eklediği anlamda ilişkilerin çatışmaya varmayan agonistik niteliğinin dikkate alındığı hatırd tutulmalıdır.

SONUÇ

Çağdaş siyaset tartışmaları, temsili demokrasilerin krizi, siyasal katılımımda yetersizlikler ve aksamalar, kişilerin siyasete ilgisizliği gibi eleştiri noktalarıyla dolup taşmaktadır. Bu tartışmalara ufuk açıcı bir patika açmak adına kavramların benimsenmiş anlamlarını yeniden düşünmek ve bunlara farklı açılardan yaklaşmak hem siyasetin yaşam praksisinde edimselleşme tarzlarını irdelemek, hem de eşitlik ve özgürlük taleplerini maksimize eden reel bir siyasal katılımı gerçekleştirmek açısından önemlidir. Bu bakımdan çalışma, siyaset ile siyasal kavramları arasındaki ayrışmanın tarihsel-düşünsel izleklerini sunarak, meseleye uzam ve zaman mefhumları esasında bakmayı önermiştir. Burada siyasalın makro düzey analizlere konu olan yapılarla mikro düzeyde faaliyet gösteren aktörler arasında süregiden agonistik biralan mücadelesi olduğu iddiası alan kavramının içinde yer alan nesnel zaman ve uzam yüklemelerine karşılık, öznel zaman ve uzam yüklemeleri esasında desteklenmiştir. Bu minvalde siyasal, zamanın ve uzamın sınırlarının çizilmesi, değiştirilmesi ve zaman zaman da muğlaklaştırılması olarak form değiştirirken bu mücadele sürecinde makro düzeyli yapılar ile mikro düzeyde faaliyet gösteren tikel aktörlerin karşılaşmalarının ürettiği çatışma yoğunluğu, bu yüklemelerden türeyecek gündelik yaşam pratiklerinin siyasal niteliklerinin derecesini belirleyen bir ölçüt olarak sunulmuştur. Nihai anlamda bu tanımın ve ölçütün, siyasal katılımın çoğullaştırılmasını destekleyen her türlü anlayışa sıradanın gündelik yaşam pratiklerini “oyuna” davet etmek bağlamında daha zengin bir siyasal analiz yeteneği kazandırdığı, siyasal arenadan dışlanmışların zamana ve uzama yönelik manipülasyonlarını anlamaya yarayacak bir kavrayış getirdiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbott, M. (2012). No life is bare, the ordinary is exceptional: Giorgio Agamben and the question of political ontology, *Parrhesia*, (14), 23-36.
- Ağaoğulları, M. A. ve Köker L. (2005). İmparatorluktan Tanrı Devletine, 5. Baskı, Ankara: İmge Yayınevi.
- Arendt, H. (2009). İnsanlık Durumu, (Çev.) B. S. Şener, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aristoteles (1990). Politika, 3. Baskı, (Çev.) M. Tunçay, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baker, U. (2005). Siyasal Alanın Oluşumu Üzerine Bir Deneme, İstanbul: Paragraf Yayınları.
- Bakhtin, M (2005). Rabelais ve Dünyası, (Çev.) Ç. Öztekin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Benjamin, W. (2002). Tarih Kavramı Üzerine, R. Tiedemann (ed.), Pasajlar, (Çev.) A. Cemal, İstanbul: YKY
- Coole, D. (2000). Negativity and Politics: Dionysus and Dialectic From Kant to Poststructuralism, London: Routledge Press.
- Çelebi, A. (2004). Sunuş Yazısı, (içinde) C. Schmitt, Siyasal Kavramı, (Çev.) Ece Göztepe, İstanbul: Metis Yayınları.

F. Çoban / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 5-21
F. Çoban / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2014)
5-21

- De Certeau, M. (2009).Gündelik Hayatın Keşfi: Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları, (Çev.) L. A. Özcan, Ankara: Dost Kitabevi.
- De Certeau, M, Giard L.ve Mayol P (2010). Gündelik Hayatın Keşfi II: Konut, Mutfak İşleri,(Çev.) Ç. Eroğlu ve E. Ataçay, Ankara: Dost Yayınları.
- Elias, N. (2009). Uygurlık Süreci 2, 4. Baskı, (Çev. E Özbek), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Flaherty, M. (1987).Multiple realities and the experience of duration, *Sociological Quarterly*, 28 (3), 313-32.
- Foucault, M. (2010). Cinselliğin Tarihi. 3. Baskı, (Çev.) H. U. Tanrıöver, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2011).Bir özgürlük pratiği olarak kendilik kaygısı etiği, F Keskin (ed.), Özne ve İktidar, 3. Baskı,(Çev.) I. Ergüden, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 221-248.
- Giddens, A. (2005).Sosyal Teorinin Temel Problemleri, (Çev.) Ü. Tatlıcan, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Goff, J. L. (1980). Time, Work, and Culture in the Middle Ages,(Çev.) A. Goldhammer, Chicago: University of Chicago Press.
- Gramsci, A.(2003). Selection From The Prison Notebooks, New York: International Publishers, New York.
- Habermas, J. (2009). Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü, 8. Baskı, (Çev.) T. Bora ve M. Sancar, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hall, E. (1990). The Hidden Dimension, New York: Doubleday Press.
- Hohenberg, P. M.ve Lees H. (1995).Making of Urban Europe, Cambridge: Harvard University Press, Cambridge.
- Laclau, E. (1996).Why do empty signifiers matter to politics? E. Laclau (ed), *Emancipation(s)*, Londra ve New York: Verso, 36-46.
- Layder, D. (2010). Sosyal Teoriye Giriş, 3. Baskı,(Çev.) Ü. Tatlıcan, İstanbul: Küre Yayınları.
- Mouffe, C. (2010). Siyasal Üzerine,(Çev. M. Ratip), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mumford, L. (2007). Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği,(Çev. G. Koca ve T. Tosun), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Negt, O. veKluge A. (1993).Public Sphere and Experience: Toward an Analysis of the Bourgeois and Proletarian Public Sphere, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Neocleous, M. (2006).Toplumsal Düzenin İnşası,(Çev.) A Bekmen, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Reader, J. (2007).Şehirler,(Çev. F. B. Karlıdağ), İstanbul: YKY, İstanbul.
- Schmitt ,C. (2006). Siyasal Kavramı,(Çev.) E. Göztepe, İstanbul: Metis Yayınları.
- Schmitt, C. (2009). Kara ve Deniz, E. Ayyıldız (ed.), Tarih ve Siyaset Üzerine İki Deneme, (Çev.) G. Yıldız, İstanbul: Paradigma Yayınları, 51-148.
- Southall, A. (1998). The City in Time and Space, Cambridge: Cambridge University Press.
- Sypher, W. (1975-1976). Space and time in Renaissance painting and drama, *Structurist*, 15 (16), 35-39.
- Timur, T. (2008). Habermas'ı Okumak, İstanbul: Yordam Kitap.
- Tiwari, R. (2010). Space-Body-Ritual: Performativity in The City, New York: Lexington Books.

- F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*
4(2014) 5-21
- F. Çoban/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences* 4(2014)
5-21

- Weber, M. (2010).Modern Kentin Oluşumu,(Çev.) M. Ceylan, İstanbul: Yarı Yayınları.
- West-Pavlov, R. (1994). Space in Theory: Kristeva, Foucault, Deleuze, Amsterdam: Rodopi Press, Amsterdam.
- Whyte, W. (1980). The Social Life of Small Urban Spaces, New York: Project for Public Spaces.
- Zerubavel, E. (1997). The language of time: toward a semiotics of temporality, *Sociological Quarterly*, 28 (3), 343-347.